

Els camins debolits

LLUÍS MUNTADA

L'home que tenia més d'una vida

Joan Puig i Ferrer
Cossetània edicions
301 pàgines. 18,50 euros

Una de les funcions més importants que poden fer la crítica i l'edició literàries és la recuperació dels camins debolits de la literatura. Si tenim present que un escriptor crea els seus precursors, no hi ha cap clau de comprensió de la contemporaneïtat que no passi per la relectura dels clàssics i per rescatar les baules perdudes de la pròpia tradició literària. Ara i aquí el raquitisme lingüístic només se supera connectant els bons models literaris amb les noves potències creatives i lectores. Així, entre altres exemples, la fina delectació de *Marines i boscatges* de Ruyra, l'orfebreria de *La minyona d'un infant orat* de Llorenç Riber, o la deu inesgotable del *Quadern gris* de Josep Pla, no són només obres excepcionals, sinó contrasenyes per poder avançar amb naturalitat al llarg d'aquest passamà anomenat literatura catalana.

La majoria de les proses, narracions i novel·les breus que integren el volum *L'home que tenia més d'una vida* no havien estat reeditades des de

l'any 1939. I ara tenen l'oportuna virtut de revelar els perfils més desconeguts de Joan Puig i Ferrer (La Selva del Camp, 1882 - París, 1956), un escriptor sobretot famós per la seva faceta de dramaturg i per obres tan monumentals com *Camins de França* o *El pelegrí apassionat*.

Les tres novel·les breus aplegades en aquest volum són una mostra del punt d'inflexió que Puig i Ferrer va experimentar l'any 1925, quan decideix abandonar el teatre i dedicar-se primordialment a la novel·la. Els temes d'aquestes tres peces entronquen amb les obsessions que l'autor ja havia exposat en la seva obra teatral precedent: les tensions entre tradició i modernitat, i la pugna entre passió i virtut en el context d'un univers moral dominat pel relleu de la beateria. Són novel·les encara molt contaminades pels patrons del gènere teatral. I la versemblança s'hi ensorra a causa de l'esquematisme dramàtic, tal i com s'evidencia al final de la novel·la homònima, quan el pertorbat amant acaba de clavar unes quantes ganivetes mortals a la seva enamorada i el moment inevitable de la mort es demora per concedir un arquetípic diàleg de tancament i recreació teatrals.

El principi d'organització narrativa d'aquests relats és la verticalitat.

Llàstima que el nervi directe i emotiu —tret característic d'un modernisme tenyit de neoromanticisme— degeneri en precipitació, fins al punt que els personatges d'aquestes narracions mai no presenten un joc de sòlides contradiccions vitals ni deixen de ser caricaturesques imitacions de la força introspectiva del Raskolnikov de *Crim i càstig* o de la precisió psicològica del teatre d'Ibsen.

La relectura d'una obra literària sempre respon a les necessitats i interessos del present. Llevat dels relats breus, més versàtils i elaborats que les novel·les, la major part dels materials d'aquest volum ha envellit malament. Sobre els protagonistes plana un remordiment moral que avui ens diu poca cosa. Temes com l'honor perdut a causa de la voluptat, la sacralització de la virginitat i una torbadora misoginia de vegades reforçada per la veu narradora, traspassen una textura de fòssil. Tanmateix, aquest reconeixement no invalida la lectura del llibre. Queden, pel cap baix, dues lliçons impagables: fruit dels recursos lèxics d'una llengua vigorosa i aproximar-se al misteri d'experimentar que algunes imperfeccions, dissonàncies i exageracions declamàtòries també poden bastir una obra instructiva, de necessari coneixement de la tradició literària.

ELS VOSTRES CLÀSSICS

Evangelis apòcrifs

JORDI LLOVET

A pòcrif" és paraula grega que vol dir "amagat", "secret", i amb aquest nom són coneguts els textos religiosos jueus, i especialment paleocristians, que, tot i assemblar-se en molts sentits als textos que considerem canònics —com ara, en el darrer cas, els evangelis sinòptics de Lluc, Mateu i Marc, l'Evangelí de Joan o els Fets dels Apòstols— no van passar a formar part ni de l'Antic Testament ni del Nou. És sabut que, després que van ser redactats els evangelis canònics i tota la literatura que es refereix a qüestions anàlogues a les que presenten els quatre evangelis del Nou Testament, la suma de tots aquests textos, heretats sens dubte de memòries i llegendaris ja verídics, ja hiperbòlics, ja místics que corrien entre les comunitats jueves i cristianes dels primers segles dels nous temps, l'aparat docte, per no dir protodogmàtic, del cristianisme, va decidir lentament, i finalment de manera taxativa, que una sèrie de textos havien de ser considerats útils i acordats amb el bon ensenyament de la religió cristiana, i una altra sèrie, la més nombrosa, havia de ser considerada interessant, però no prou ajustada a veritat o a les conveniències de la nova *ecclesia*.

Així va ser com una sèrie de textos, escrits gairebé tots amb posterioritat als que van ser considerats correctes, van acabar essent bandejats pels fiadors de l'ortodòxia cristiana: sumen, de fet, moltes més pàgines que els textos que avui trobem —en especial després del Concili de Trento, per bé que les discussions ocupen tots els savis i comentaristes cristians dels segles II al V, des d'Ireneu a Eusebi, passant per Climent d'Alexandria— en qualsevol edició de la Bíblia, a continuació dels Llibres de l'anomenat Primer o Antic Testament, que és el Testament que fonamenta tota la tradició religiosa dels jueus. Orígenes, mort cap a l'any 254, ja va comentar que, al costat dels evangelis de Lluc (el primer que es va redactar), Mateu, Marc i Joan (aquest, l'últim de tots en el temps, i tots plegats escrits a l'últim terç del segle I no se sap per qui), i d'altres textos, n'hi havia una colla que estaven "redactats per aquells que van llençar-se a escriure evangelis [és a dir, "bones notícies" relatives a la vida i les ensenyances del Crist] sense estar investits de la gràcia de l'Esperit Sant".

Sigui com vulgui, i tota vegada que aquests textos van ser escrits en certa acordança amb llibres importants de l'Antic Testament

que indicaven alguns detalls de l'arribada del Redemptor (com ara Isaïes), n'hi ha molts que resulten d'enorme interès, amb certs detalls que han prevalgut fins als nostres dies, com la suposició que Jesús va néixer en una cova molt fosca i després va ser amagat en una menjadora, o com el fet que, en aquesta menjadora, hi hagués un bou i una mula, per donar escalfor al bon Jesuït, o, finalment, el fet que la virginitat de Maria —prou aclarida en els evangelis canònics— sigui reblada per diverses comprovacions quasi de ginecòleg, per no dir encara pròpies dels rituals gitans de casament als nostres dies: és el famós detall del mocador que surt tacat de sang, o no, o el dit de la persona autoritzada, que furga (¡quin horror, Déu meu!) en l'interior de Maria per assegurar-se, amb totes les de la llei, que la Verge és tal cosa, sempre ho va ser, i va continuar essent-ho després d'infantar la Criatura.

Ara els lectors catalans disposem per primera vegada d'una tria dels apòcrifs neotestamentaris, a cura acuradíssima d'Armand Puig i Tàrrach (*Els Evangelis apòcrifs*, Barcelona, Proa, 2008), que es completarà amb un segon volum, dedicat als escrits gnòstics, que no són ben bé la mateixa cosa, com explicarem quan escaigui. Jo de vosaltres, lectors, m'aturaria especialment en la lectura del *Protoevangelí de Jaume*, en l'*Evangelí de Tomàs sobre la infància del Senyor* —en què Jesús és presentat com una criatura més entremaliada, per no dir més dolenta que una pedregada—, i la *Història de Josep el fuster*, que ens ennova del fet que Josep tenia cap a 90 anys quan va esposar Maria (ja s'entén que necessités la col·laboració de l'Esperit Sant per deixar prenys la seva dona!), i que en va viure cent onze, que és molt poc si es compara amb el que van viure els fundadors del poble d'Israel.

L'edició no és tan completa com la magnífica de la Bibliothèque de la Pléiade (a cura de François Bovon, Pierre Geoltrain i Jean-Daniel Kaestli), però ofereix un tast dels apòcrifs del tot suficient. El pròleg i les notes són d'un enorme rigor, amb aclariment de les necessàries correspondències amb l'Antic Testament, i la traducció, a jutjar per les que ja coneixiem en d'altres llengües modernes, és esplèndida. Ahir celebràvem una llegenda que no ha passat la prova de la canonització vaticana (Jordi, el cavaller), i avui celebrem uns altres textos, igualment bandejats per l'ortodòxia, però d'un valor complementari i documental extraordinari.

"Els lectors catalans

disposem ara d'un primer

volum dels apòcrifs

neotestamentaris"

El xalet Gual Villalbí, a s'Agaró, obra de l'arquitecte Rafael Masó. / FUNDACIÓ LA CAIXA

Masó, l'arquitecte sensible

JOSEP CASAMARTINA i PARASSOLS

Rafael Masó. Arquitecte noucentista

Joan Tarrús i Narcís Comadira
Col·legi Oficial d'Arquitectes de Catalunya / Brau Edicions
280 pàg. 35 euros

Hi ha llibres que apareixen amb data de caducitat i s'han de consumir ràpid, abans que perdin reclam i vagin a les implacables trinxadores de paper. N'hi ha d'altres, en canvi, que el pas del temps no els perjudica sinó que els afavoreix, i resten com una eina útil a més de ser una agradable companyia. És el cas de *Rafael Masó. Arquitecte noucentista*, de Joan Tarrús i Narcís Comadira, reeditat pel Col·legi Oficial d'Arquitectes de Catalunya (COAC), Demarcació de Girona, en col·laboració amb Brau Edicions. Un volum que s'emmiralla més en les ben resoltes i populars publicacions de l'editorial Taschen que no pas en la majoria de productes del ram.

El complet *Masó* és petit, manejable i discret, de coberta flonja, ajustat de preu, bonic i amb la calidesa do-

mèstica que caracteritza l'exquisida producció de l'arquitecte gironí. La concisió i l'estètica depurada són les principals característiques del polifacètic Rafael Masó i Valentí (Girona, 1880 - 1935), com a la millor poesia, que ell també volia practicar, feta a base de paraules justes i mesurades, buscant expressió i significat al màxim. L'arquitectura de Masó s'integra de forma magistral al paisatge, ja sigui rural o urbà. A Girona, on va desplegar bona part de la seva feina, hi configura algun dels millors racons.

Una obra tan subtil sempre està en perill de ser trastornada si no se sap apreciar i conservar com es mereix. I no per ser fràgil, que no ho és, sinó perquè el més petit desperfecte la pot esguerrar. Les excavadores n'han fet de les seves, eliminant del mapa molts edificis memorables, i no només a la llarga etapa franquista. Ara fa un any, mentre es commemorava l'efemèride una mica forçada dedicada a Masó, se li enderrocaven obres interessants. Capítol a part mereix la degradació que pateixen algunes de les millors obres seves. Un

exemple dràstic és el del pobre S'Agaró que no té res a veure amb el que l'artista va idear i construir i n'és més aviat la negació absoluta. A més, igual que un poema mal traduït, les restauracions, si són matusseres o fetes amb poca traça i sensibilitat, acaben destruint, ni que sigui amb una pretesa bona fe, cosa que passa sovint. És per aquest motiu que al pulcre llibre de Tarrús i Comadira no més s'hi publiquen de forma escrupulosa les obres amb el seu aspecte original i s'obvien les imatges actuals de molts edificis transformats.

Masó, arquitecte noucentista és la segona edició revisada d'un altre llibre magnífic, ja esgotat, editat fa dotze anys per Lunweg i, llavors, també amb el suport del COAC de Girona. L'actual versió, més petita i econòmica, ha tancat un Any Masó ple d'actes i exposicions, alguns interessants i d'altres menys. Tot i que potser no hagi estat mediàtic, l'acord final d'aquest llibre que, com a paradoxal ja existia abans de començar, ha estat la iniciativa més important i la que, a la llarga, farà més bé a l'arquitecte.